

Denne instruksen gjelder for personell som utfører feltregistreringer på oppdrag for Miljødirektoratet.

KONTROLL AV FJELLREVI

Kontroll av fjellrevhi har to sentrale registreringsperioder; vinter (**01.03-15.05**) og sommer (**20.06-15.08**). NINA avgjør hvilke hi som er prioritert for sommerkontroll og/eller vinterkontroll. Dette framkommer Rovbasen foran hvert registreringsår. Hi som er mye brukt i løpet av vinteren skal følges opp med sommerkontroll. Alle besøk ved hi skal rapporteres som kontroll av fjellrevhi og legges inn fortløpende i Rovbase. Ved hver kontroll skal det gis en vurdering av **aktivitet ved hiet**. Ved sommerkontrollene gis det i tillegg en vurdering av **foreløpig status for yngling** (se tabellene). Aktivitet og yngling skal knyttes til art; basert på tolking av spor tegn. Ved tvil settes art til usikker. Bruk merknadsfeltet på delkontrollen til utfyllende opplysninger.

Kriterier for vurdering av aktivitet ved hiet

Ingen aktivitet hi	Ingen spor tegn registrert nært hiet
Aktivt hi, noe brukt	Få spor på/over eller ved hiet, ingen gravde ganger. Eventuelt ekskrementer og urinerer som tyder på markeringsadferd
Aktivt hi, mye brukt	Et eller flere av følgende: flere sporrekker inn/ut og ulik alder på spor som tyder på jevnlig tilhold, graving av gang(er), ekskrementer, rester av byttedyr, samt synsobservasjoner (også viltkamerabilder) som tyder på bruk

Kriterier for vurdering av foreløpig status

Dokumentert yngling	Valper er sett og/eller det er funnet rester etter døde valper. Bilder av rev tatt med viltkamera regnes som synsobservasjon. Valper skal fotograferes hvis det er mulig uten å forårsake forstyrrelser.
Antatt yngling	Ingen valper sett. Hiet er aktivt, mye brukt. Nedtrampet gras (slitasje) og små valpeekskrementer er dokumentert med foto.
Usikker yngling	Hiet er aktivt, mye brukt og en har mistanke til at yngling har skjedd uten at kriteriene for antatt/dokumentert yngling er oppfylt.
Ingen yngling	Ingen observasjoner tyder på at yngling har forekommet (hiet kan likevel være aktivt).

Dersom det var dårlige forhold (få eller ingen valper ute) eller mistanke om yngling tidlig på sommeren, og **det er ressurser til det**, bør det gjennomføres ny kontroll få et estimat på kullstørrelse. Det kan eventuelt settes opp viltkamera (se under). Dersom det er påvist yngling i flere nærliggende hi (< 3km mellom), bør det undersøkes om hiene kan være i bruk av samme kull (kontroll samme dag, innsamling av sommer DNA eventuelt oppsett av viltkamera). Ynglingen skal bare registreres på primærhiet, mens flyttingen blir en «Allerede dokumentert». OBS - to ynglinger i et hi kan forekomme.

Bruk av viltkamera: Det er anledning til å sette opp viltkamera dersom det er utfordrende å gjennomføre manuelle hikontroller, usikkerhet rundt status etter kontroll eller ugunstige forhold ved første kontroll. Oppsett av viltkamera knyttet til overvåkningsoppdraget krever ikke dispensasjon. Det er viktig med skånsomt oppsett, som unngår å attrahere folk. Skilt med formål og kontaktinformasjon må settes opp.

Innstilling: tidsutløste bilder (et bilde pr time), samt bevegelses utløste bilder (3 bilder i serie med tidsforsinkelse på 1 minutt). Still inn rettdato og tid! **Rapportering:** det genereres minimum en kontroll basert på bildematerialet; den dato kullstørrelsen var størst. Eventuell avgang eller hendelser kan rapporteres i merknad til kontrollen.

Aktivitet/yngling av rødreiv i fjellrevhi rapporteres som ordinære kontroller (over).

Adferdsobservasjoner: Ved lengre tids opphold ved hi med yngling bør skjema "Observasjon av rev ved yngling" fylles ut (skrives ut fra NINAs nettsider).

VÆR VARSOM

- Unngå å besøke hi oftere enn nødvendig
- Hunder skal ikke under noen omstendighet medbringes.
- Ta hensyn og opptre forsiktig jfr. beskrivelse i *Felthandbok - Fjellrev*. Forstyrrelser kan medføre flytting eller unnvikelse.
- Dokumentasjon av yngling med foto skal gjøres på forsvarlig avstand. Foto av spor tegn trengs bare om valper ikke er obs.
- Dersom hikontroller gjennomføres med motorisert kjøretøy, bør det vises største forsiktighet ved ankomst til hilokaliteten. Se anbefalinger i *Felthandbok - Fjellrev*.

FRISTER & ANSVAR

Det er viktig med god infolyt innenfor overvåkingsprogrammet. Arbeidet er delegert til 7 regionalt ansvarlige i SNO, som koordinerer arbeidet i felt. SNO, NINA og Miljødirektoratet skal oppdateres ved viktige hendelser.

Løpende oppdatering;

Rovbasen skal oppdateres fortløpende etter hver hikontroll med felldata og bilder.

Umiddelbar rapportering:

- Registrerte ynglinger
- Observasjoner av øremerka fjellrev
- Observasjon av rømt farmrev
- Funn av døde fjellrev

Feltpersonellet melder til regionansvarlig i SNO som melder videre til SNO v/Kjartan Knutsen, 958 20 521, NINA v/Nina E. Eide, 957 04 383 og Miljødirektoratet v/Jan Paul Bolstad, 950 60 608.

Fortløpende innsending:

Biologiske prøver registreres i Rovbase og sendes fortløpende til: NINA v/Kristine Ulvund Postboks 5685 Sluppen, 7485 Trondheim

INNEN 15. JUNI - Alle DNA analyse på artsnivå skal være klar slik at region-ansvarlig kan oppsummere status basert på vinterkontroller og sette opp prioritering av sommerens arbeid. Merk at alle hi med aktivitet vinter skal kontrolleres sommer!

INNEN 15. AUGUST - Lokalitetsansvarlige skal påse at alle hikontroller er korrekt ført i Rovbase med tilhørende filvedlegg, og kvittere for utført feltarbeid med sluttdato.

INNEN 1. OKTOBER - Regionansvarlig skal gjennomgå alle hi prioritert for kontroll og alle hikontroller i Rovbase, kvalitetssikre arbeidet som er utført i regionen og kvittere for endelig status. NINA foretar endelig kvalitetssikring etter denne dato og låser Rovbase for redigering.

INNEN 15. DESEMBER - Den årlige rapporten skal være ferdig og levert fra NINA til Miljødirektoratet.

INNEN 15. JANUAR - Prioritering og instruks for neste år skal være klar fra NINA.

INNSAMLING AV BIOLOGISKE PRØVER FOR DNA ANALYSE

Innsamling av skit- og hårprøver fra fjellrev har høy prioritet i overvåkingsarbeidet. Dette benyttes både til artsbestemmelse og individgjenkjenning. Innsamling av ferske ekskrementer er det primære datamaterialet, men det er også ønskelig at hårprøver samles ved hi. Husk å ta forholdsregler i forhold til smitte – bruk engangshansker.

- **Vinterinnsamling:**
Det skal legges jobb i å prøve å samle minimum 4-6 prøver pr kontroll, inntil 12 prøver pr hi og forautomat pr vintersesong. Prioriterer hiene der yngling er forventet. Alle prøver har potensiell interesse, men NINA prioriterer prøver etter 1. april pga. overlevelses-estimer.

Unngå å samle løse ekskrementer på forautomatene. De faste ekskrementene med "revetvinn" fungerer best!

- **Sommerinnsamling:**
Sommerprøver samles kun ved antatt yngling der art er usikker, ved yngling der foreldre er øremerket (men ikke gjenkjent), og hvis man mistenker samme kull på to hi eller doble kull. Ta kun helt ferske prøver (1-2 dager gamle som fortsatt er blanke på utsiden, 4 fra valper og 4 fra voksne).



- Skjær eller bryt av en bit på ca. 1 cm³. Børst bort snø og is. Legg prøven i plastrøret, og vend slik at prøven dekkes med tørkestoff. Ikke bruk glass med svak farge på Silica!
- Unngå kontaminering mellom prøver: ikke bruk samme hanske/kniv til flere prøver.
- Fyll ut merkelapp med strekkoder som har bokstav F for fjellrev etterfulgt av 8 siffer. Den lille strekkoden klistres langs med plastrøret. Røret legges i en lynlåspose og merkelappen stiftes til posen.
- Prøvene skal registreres i Rovbase før de sendes fortløpende til NINA.
- Prøver funnet på fjellrevhi skal kobles til aktuell hilokalitet ved registrering i Rovbase. Ved funn på annet sted skal alltid «funnsted» fylles ut, også for forautomater. Ved bruk av «funnsted» husk å fylle ut «fjellområde».

Hårprøver (med hårsekk) legges i papirpose og merkes og lenkes til hi, beskrevet over.

OBSERVASJONER AV FJELLREV

Tilfeldige observasjoner - Feltpersonell tilknyttet SNO skal motta og registrere meldinger om tilfeldige observasjoner av fjellrev. Slike meldinger skal når det er hensiktsmessig følges opp med feltkontroll. Observasjoner av fjellrev utenfor kjente hilokaliteter skal registreres under arbeidsområde *Rovviltobservasjon* i Rovbase. Tilfeldige observasjoner av fjellrev knyttet til kjent hi legges inn som en kontroll av hilokaliteten under arbeidsområde *Fjellrev* i Rovbase, men bare dersom observasjonen vurderes som *Dokumentert*.

Kriterier for vurdering av tilfeldige observasjoner av fjellrev:

Dokumentert	Synsobservasjon med foto/filmopptak som viser klart og entydig bilde av fjellrev. Funn av fotspor alene vil ikke bli vurdert som dokumentert observasjon av fjellrev.
Antatt sikker	Synsobservasjon uten foto gjort av feltpersonell tilknyttet SNO, eller annet særskilt kvalifisert personell. Eller synsobservasjon som kan bekreftes med funn av entydige, artstypiske spor (eventuelt DNA prøve) under feltkontroll.
Usikker	Observasjon som ikke oppfyller vurderingskriteriene for <i>Dokumentert</i> eller <i>Antatt sikker</i> , eller som er vanskelige å tolke.
Feilmelding	Feltkontroll eller framlagte funn/bildemateriale viser klart og entydig en annen art. Korrekt art skriver i merknadsfeltet.
Kan ikke vurderes	Påstander om observasjoner uten andre framlagte funn.

Observasjon av kjent individ – dersom du ser en øremerket rev, forsøk å lese av fargen på alle merkene (også nummer). Oppgis i standars rekkefølge i merknadsfelt: *Venstre Bak // Venstre Indre // Høyre Bak // Høyre Indre (kan søkes opp i Rovbase)*

Observasjon av fjellrevvalper som ikke kan knyttes til kjent yngling (-> ny yngling)

- Forutsetter at observasjonen er *Dokumentert* eller *Antatt sikker*, jf. tabellen over.
- Observasjonen må være gjort innenfor yngletida (01.06- 01.10). Etter 1. oktober er det trolig ikke mulig å skille valp fra voksen.
- Observasjon av valp vurderes som ny yngling dersom avstanden til nærmeste kjente yngling er større enn 25 km.
- Ynglingen knyttes til nærmeste kjente hilokalitet i Rovbase. Hvis det ikke finnes kjent hi innenfor 25 km avstand, opprettes ny lokalitet med navnet *F-NXX-XXX Ukjent lokalitet*. Posisjonen på observasjonen angis som hiets plassering. Lokaliteten får ingen hibeskrivelse og opprinnelse settes som *Usikker*. Observasjonen legges inn som en kontroll av lokaliteten. Merknadsfeltet fylles ut for å forklare at dette er en synsobservasjon som ikke er knyttet til et kjent hi. Foreløpig status settes til *Antatt yngling*. Lokaliteten bør følges opp med nyleding året etter, for å avdekke eventuelle ukjente hilokaliteter.

Funn av døde fjellrever - skal rapporteres umiddelbart (jfr. s.1) og skrotten skal ivaretas for innsendelse etter nærmere instruks. Funn av død fjellrev registreres under arbeidsområde *Døde rovdyr* i Rovbase.

FORAUTOMATER

Kontroll av selve hiet skal alltid rapporteres som en hikontroll! Tilsyn med selve forautomaten og aktivitet på/ved denne rapporteres i portalen: **"Forlogg"**. Kontroll av automat er ikke å regne som kontroll av hilokaliteten!

Alle andre tiltak skal også rapporteres!

BESKRIVELSE AV HI

Hibeskrivelser er ikke en sentral oppgave i overvåkingsoppdraget på fjellrev, men det er ønskelig at alle hi er beskrevet etter skjema «Beskrivelse av fjellrevhi», f. eks. ved: 1) funn av nye hi som ikke er beskrevet tidligere, 2) hvis prioritert for ny beskrivelse og 3) hvis hikontrollen avdekker at hiet er vesentlig endret mht. antall innganger, rødrev-påvirkning, gjengroing, erosjon etc. Hibeskrivelse skal gjøres sommerstid.

Ved vesentlig endring/oppdatering så skal du ikke oppdatere den gamle beskrivelsen, men velge «Ny beskrivelse» og nytt hi-år på arkfane «Stedfesting». Slik ivaretas historikken. Husk foto som viser plassering i terrenget, størrelse og form, vegetasjon, innganger etc. Disse legges i bildearkivet med.

Nyleiting av fjellrevhi skal gjennomføres hvis spesifisert, eller ved anledning innenfor gitte rammer. Kartmodell som predikerer forekomst av fjellrevhi ligger som et kartlag i Rovbase og er utarbeidet for GPS. Registrer track loggen i Rovbase.